

Fischer Éva: Pénzügyi integráció kihívásai a kelet-közép-európai régióban

A kelet-közép-európai (KKE) régió országait a magas külföldi tulajdonosi jelenlét miatt nagyon magas fokú pénzügyi integráció jellemzi. Ezáltal mindkét irányban magas a fertőzés kockázata: az anyabankok országaiban kialakuló probléma könnyen átterjedhet a leányvállalatok országaira, valamint a KKE-régióban kialakuló probléma átterjedhet az anyavállalatok bankpiacaira. Figyelembe véve a fertőzési kockázatok jelentőségét, fontos, hogy a bankcsoporton belüli tőke- és likviditásallokáció megfelelő legyen, vagyis minden tagnál biztosítva legyen a folyamatos és biztonságos működés. A pénzügyi hatóságoknak az alapvetően nemzeti szintre berendezkedett prudenciális és válságmenedzselési keretrendszereik miatt számos kihívással kell megküzdeniük.

BEVEZETÉS

A KKE-régióban a bankcsoportokon keresztüli pénzügyi integráció foka nagyon magas, ami számos előnyt, de ezzel együtt számos kockázatot is rejt magában. A nyugat-európai banki jelenlét többféle módon erősíti a régió bankrendszerének hatékonyságát: javítja a forráshoz jutás lehetőségeit és költségeit, a külföldi szakmai befektetők magas kockázatmenedzselési és technológiai színvonalukat honosítják meg érdekeltségeikben, valamint a külföldi tőkebeáramlás fokozza a versenyt a helyi piacokon. Azonban a számos előny mellett, az erős külföldi befektetői jelenlét növeli annak kockázatát, hogy egy külföldi bankpiacokon kialakuló probléma átterjed a régióra is.

A cikk célja annak bemutatása, hogy milyen mértékű a régióban jelen lévő anyabankok és a KKE-országok bankpiacai közötti tulajdonosi kapcsolat, illetve annak megbecslése, hogy ebből mekkora és milyen irányú fertőzési kockázat fakadhat. A fertőzési csatornák esetén mindkét irányt vizsgáljuk. Előfordulhat, hogy egy anyavállalat problémája sodorja veszélybe leányvállalatát, de annak is van esélye, hogy egy leányvállalat okoz számottevő problémát anyabankja működésében. Az egyes országok pénzügyi stabilitására ez akkor jelenthet veszélyt, ha a „megfertőzött” bank országa piacán jelentős súllyal bír, vagyis problémája zavart okozhat az adott ország pénzügyi piacain, illetve jelentős költségeket okozhat a reálgazdasági szereplők számára.

A bankcsoporton belüli fertőzési kockázat forrásai közül a tulajdoni viszonyokból eredőkre készítettünk becslést. A bankcsoporton belüli fertőzést persze nem kizárólagosan csak a tulajdonosi kapcsolatok okozhatnak. Bankcsoporton belüli összefonódásokat eredményezhet a piaci és likviditási kocká-

zatok bankcsoport szintű, centralizált kezelése, illetve az ezzel összefüggő kockázatvállalás, bizonyos döntési hatáskörök anyabanki szintre való áthelyezése, vagy pusztán csak a bankcsoporton belüli reputációs fertőzés veszélye. A cikk ezen kockázatok felmérésére nem vállalkozik.

A fertőzési kockázatra két tényezőtől következtetünk: a) a bankcsoportokon belül egyes tagok milyen eséllyel fertőzhetik meg egymást, és b) a fertőzésnek kitett tagok milyen jelentőségűek saját piacukon. A vizsgálat a régióban legjelentősebb 24 bankcsoport adatára terjed ki.¹ A bankcsoporton belüli fertőzés valószínűsége függ a csoportstruktúrától, az egyes tagoknak a bankcsoport más tagjaihoz viszonyított méretétől. A leánybankok csoporton belüli súlyának közelítéséhez az adott leánybank mérlegfőösszegének a bankcsoport konszolidált mérlegfőösszegéhez mért arányát vizsgáltuk. Azt pedig, hogy egy hitelintézet zavara milyen fokú zavarokat generálhat egy adott országban, a hitelintézet mérlegfőösszeg-alapú piaci részesedésével közelítettük. Meg kell jegyezni, hogy ez jelentős mértékű egyszerűsítést jelent. Egy hitelintézet a pénzügyi infrastruktúrák működésében, illetve a pénzügyi piacokon is betölthet olyan szerepet, amelynek kiesése egy adott ország pénzügyi rendszerében jelentős zavart okozhat. Ez a szerepvállalás azonban nem feltétlenül tükröződik a mérlegfőösszeg nagyságában.

Fontos hangsúlyozni, hogy a cikknek nem célja, hogy meghatározzon olyan küszöbértékeket, amely felett egy bankcsoporttag problémája zavart okozhat a bankcsoporton belül, illetve a saját pénzügyi piacán. A vizsgálat során 5 és 10 százalékos határokat feltételeztünk mind az adott bankcsoporttag saját piacán betöltött szerepét illetően, mind egy leányvállalat bankcsoporton belüli jelentőségének vizsgálatakor. Ezek a feltételezett limitértékek csak jelzés értékűek. Semmiképpen

¹ Az egyes KKE-országokban a külföldi leányvállalatok teljes piaci részesedésének 72–98%-át fedik le (mérlegfőösszeg alapján) a vizsgált bankcsoportok. Néhány esetben, ahol a 2007. évi beszámolóik nem voltak elérhetőek, a 2006. végi adatokat használtuk fel.

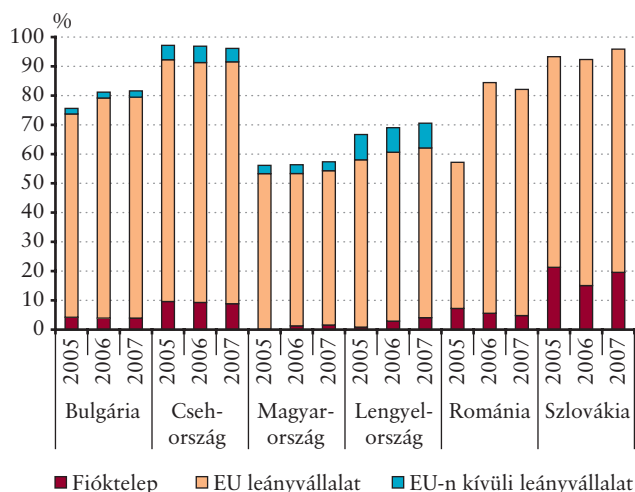
sem szándékunk azt üzeni, hogy 5 százalék alatti mérlegfőösszeg alapú piaci részesedés alatt egy hitelintézet nem okozhat problémát saját piacán. Különösen, ha figyelembe vesszük a fent említett egyszerűsítést, miszerint a mérlegfőösszeg alapon mért piaci részesedés nem ad jelzést az adott hitelintézet pénzügyi piacokon és pénzügyi infrastruktúrában betöltött szerepéről. Továbbá előfordulhat az is, hogy a konszolidált mérlegfőösszeget belüli 5 százaléknál kisebb méretű banksoporttag is csoportszintű problémát generál.

PÉNZÜGYI INTEGRÁCIÓ A KKE-ORSZÁGOK BANKPIACAIN

A KKE-országok bankpiacain keresztül megvalósuló pénzügyi integráció nagyon magas fokú. 2007 végén az egyes KKE-országokban 57–96 százalékot tett ki azon hitelintézetek összesített piaci részesedése², amelyek külföldi anyabanki háttérrel rendelkeztek (1. ábra).³ Legnagyobb részben EU-székhellyel rendelkező hitelintézetek folytatnak határon átnyúló tevékenységet ebben a régióban. A működési forma tekintetében minden tagországnál a leányvállalati forma dominál. Bár az elmúlt néhány évben új tendenciaként figyelhető meg a KKE-országokban a fióktelepek számának emelkedése, ezek jellemzően viszonylag kis mérlegfőösszegű, elsősorban nagy ügyfeleket, illetve egy bizonyos célszegmenst kiszolgáló (ún. „wholesale” és „niche”) bankok.⁴

1. ábra

Külföldi leányvállalatok és fióktelepek piaci részesedése a KKE országok bankrendszereiben

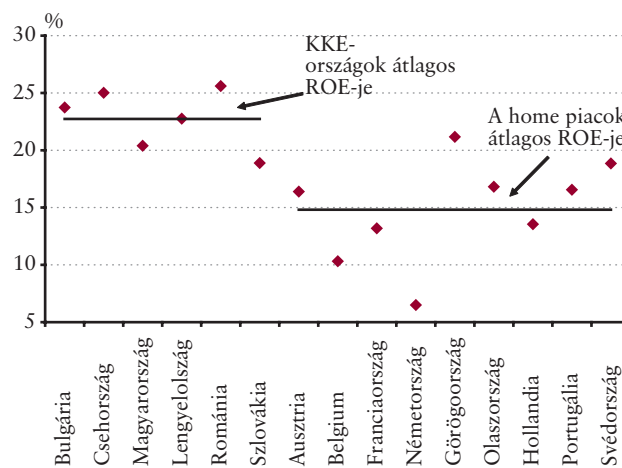
Forrás: Európai Központi Bank.

A magas külföldi jelenlét gyökerei hasonlóak: a régióban jelen levő külföldi bankok legnagyobb részben az 1990-es évek végén, illetve a 2000-es évek elején végbemenő privatizáció során szereztek piacot. A külföldi tőke beengedése az országok nagy részében a bankkonszolidáció után zajlott le, ami alkalmassá tette a bankrendszerek tagjait a privatizációra, illetve a piacokat a külföldi bankok megjelenésére. A bankkonszolidáció megtisztította a hitelintézetek portfólióit a rossz és kétes minőségű hitelektől, stabilizálta a hitelintézeti rendszerek pénzügyi és tőkehelyzetét. Az elmúlt években – Romániát leszámítva – már nem látszik további számottevő részarány-növekedés.

A közép-kelet-európai terjeszkedés fő hajtóereje a célországok bankpiacának magas növekedési potenciálja és a saját piacokhoz viszonyított magas profitmárga volt. A magas növekedési potenciál a KKE-országok fejlettebb EU-országokhoz történő reálgazdasági, illetve pénzügyi felzárkózásához kapcsolódik. A külföldi bankok egy kevésbé telített piacra léptek be, ahol számos komparatív előnyt élvezhettek (pl. magasabb minőségű szolgáltatások és termékpalletta, jobb kockázatmenedzselési eszközök). A jövedelmezőségi motivációt jól mutatja, hogy a KKE-országok bankjai 2007-ben átlagosan közel 23%-os tőkearányos jövedelmezőséget produkáltak, messze meghaladva az anyavállalatok székhelyének piacán („home” piacok) elérhető átlagos 15%-ot (2. ábra).

2. ábra

A KKE-régió és a jelen levő tulajdonosok bankpiacainak jövedelmezősége (2007)

Forrás: Európai Központi Bank.

² A cikkben említett piaci részarányok mérlegfőösszeg alapján kalkulált arányokat jelölnek.

³ Meg kell jegyezni, hogy az ábrában csak a külföldi hitelintézeti tulajdonban lévő bankokat ábrázoltuk, vagyis előfordulhat, hogy a tényleges külföldi tőke jelenléte – a tőzsdén jegyzett hitelintézetek, illetve a közvetett külföldi tulajdonlás miatt – az ábrázoltnál jóval magasabb.

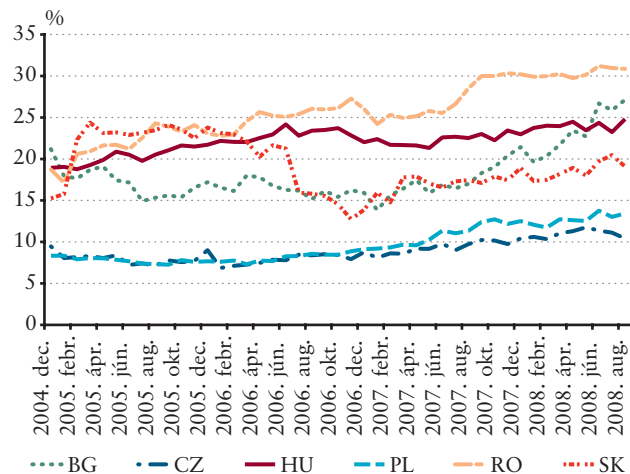
⁴ Magyarországi fiókcsodásnak nagyobb lendületet adhat ezen típusú bankok körében az a közelmúltbeli jogszabályváltozás, amely lehetővé teszi azt, hogy az EU valamely tagállamában székhellyel rendelkező hitelintézet az EU tagállamaiban fennálló érdekeltségeit beolvassza. Ugyanakkor továbbra sem várjuk a nagy háztartási üzletággal rendelkező bankok fiókteleppé alakulását. A viszonylag költséges fiókteleppé alakítást ugyanis – számos más előny mellett – alapvetően tőkeoptimalizációs szempontok (pl. nagy kockázati hitelkorlát) motiválják, amelynek egy háztartási ügyfeleket is kiszolgáló banknál kisebb tere lehet.

Az elmúlt néhány évben a régió belül is megindult a bankpiacon keresztüli pénzügyi integráció. Egyes KKE-országokban vannak jelentős hazai – nem anyabanki tulajdonban lévő – bankok is. Ezek közül kiemelkedik a PKO Bank, a lengyel piac második legnagyobb bankja, és az OTP, amely a legnagyobb magyar bank.⁵ Mindkettő tőzsdén jegyzett hitelintézet, vagyis nem áll mögötte szakmai befektető. Ezen bankok elkezdtek a régió más országában is terjeszkedni. A legjelentősebb határon átnyúló tevékenység az OTP esetében figyelhető meg, melynek bolgár leányvállalata (DSK) a második legnagyobb bolgár bank.

Az anyabankoknak a leányvállalatok likviditásgazdálkodásában játszott szerepe meghatározó. A KKE-régió hitelintézeteinek forrásstruktúrájában jelentős a külföldi hitelek szerepe, az idegen források⁶ 10-30 százalékát teszik ki (3. ábra). A külföldi hitelek jelentős része közvetlen anyabanki finanszírozást jelent (Magyarországon ez az arány 64%). Ennek oka, hogy az anyabankok méretükből adódóan kedvezőbb feltételek mellett juthatnak forráshoz, melynek következtében sok bankcsoportnál centralizált a forrásbevonás. Emellett a tulajdonosoknak a pénzügyi eszközökkel való forrásbevonás szervezésében is jelentős szerepük lehet.

3. ábra

Külföldi hitelek idegen forráson belüli aránya

Forrás: Európai Központi Bank.

AZ ANYABANK-LEÁNYBANK FERTŐZÉSI CSATORNA VIZSGÁLATA

A bankcsoporton belüli fertőzésnek – azaz egy probléma más bankcsoporttagra, illetve ezáltal más ország bankpiacára való áttérjedésének – két irányja lehet. Bár a leánybankok alapító-

juktól jogilag különálló személyiségek, a különböző funkciók tekintetében az anyabankra való ráutaltság miatt mégsem egyértelmű, hogy egy leánybank tevékenysége az anyabank problémája esetén önálló formában tovább folytatható-e (hatósági beavatkozás, illetve piaci felvásárlás/beolvadás nélkül). De nemcsak az anyavállalat problémája terjedhet át a leányvállalatokra, hanem egy jelentősebb leánybank is megfertőzheti az anyavállalatot, akár a közvetlen kockázati kitettségek-ből adódóan vagy csak az egész bankcsoportra áttérjedő bizalmi probléma miatt.⁷

Az anyabank-leánybank fertőzési útvonalat vizsgálva megállapítható, hogy számos olyan anyabank van jelen a régióban, amelynek leánybankja jelentős súllyal bír valamely KKE-ország pénzügyi rendszerében. A 1. táblázat azt mutatja be, hogy a vizsgált mintában mely anyabankok leányai vannak 5-10 százalék körüli részesedéssel (késsel jelölve), illetve 10 százalék feletti (bordóval jelölve) részesedéssel jelen a régió valamely országában. Ebből arra lehet következtetni, hogy egy külföldi anyabank problémája, illetve annak leánybankra való áttérjedése milyen valószínűséggel okozhat zavart más ország pénzügyi rendszerében. Így például az osztrák Erste Bank problémája a cseh, szlovák és román leányvállalatán keresztül áttérjedhet más bankrendszerekre is. Az 1. táblázat nagyszámú színezett cellája jelzi, hogy anyabanki egyedi probléma esetén sok jelentős piaci részesedéssel leánybank lehet érintett.

Ha nemcsak egyedi bankcsoportokat, hanem az egy országban székhellyel bíró bankok összességének határon átnyúló tevékenységét vizsgáljuk, akkor még ennél is erősebb kapcsolódást látunk az országok bankpiacai között (4. ábra). Mivel az egy országban lévő bankoknál egy közös probléma kialakulásának esélye nagyobb, a határon átnyúló fertőzés valószínűségének megbecsléséhez az is fontos tényező, hogy két ország bankrendszerei között milyen erős a kapcsolat. (Egy példát említve, bár a görög bankok romániai leányvállalatai egyenként 10 százaléknál alacsonyabb részesedéssel rendelkeznek, összességében vett részesedésük 14 százalék. Vagyis egy görög bankpiaci probléma számottevően érezhető hatását a román piacon is.) Ez alapján kiemelhető az osztrák és az olasz székhelyű hitelintézetek jelentősége, hiszen a régió országainak többségében 10% feletti piaci részű leányvállalataik vannak, így egy potenciális probléma akár régiósintű fertőzést indíthat el.

Ugyanakkor sehol sem jellemző az egyirányú függőség, mivel minden KKE-országban több ország pénzügyi befektetői

⁵ Emellett a bolgár és a román piacon is vannak jelentősebb tőzsdén jegyzett, illetve állami tulajdonban lévő bankok. A bolgár bankok közül a 6., 8. és 10. tőzsdén jegyzett, míg a román bankok közül a 4. tőzsdén jegyzett, a 9. állami tulajdonban van.

⁶ Idegen források alatt a tőke és tartalékok nélkül számított forrásokat értjük.

⁷ Ebben az összefüggésben fióktelepekről nem beszélhetünk, mivel a fióktelep az alapítóval azonos jogi személyiségnek minősül.

1. táblázat

A régióban jelen levő leánybankok piaci részesedése

Anyavállalat neve/leányvállalat országa	Cseho.	Magyaro.	Lengyelo.	Szlovákia	Románia	Bulgária	KKE-régió
Erste Bank (AT)	18%	7%	0%	18%	25%	0%	9%
Raiffeisen (AT)	3%	8%	3%	15%	7%	10%	5%
Volksbank (AT)	1%	1%	0%	2%	5%	0%	1%
KBC (BE)	21%	9%	3%	8%	0%	0%	8%
Commerzbank (DE)	0%	1%	7%	0%	0%	0%	3%
Bayerische LB (DE)	0%	8%	0%	0%	0%	0%	1%
Societe Generale (FR)	14%	0%	0%	0%	17%	0%	5%
Alpha Bank (GR)	0%	0%	0%	0%	5%	0%	1%
EFG Eurobank (GR)	0%	0%	0%	0%	6%	7%	1%
National Bank of Greece (GR)	0%	0%	0%	0%	3%	10%	1%
OTP (HU)	0%		0%	3%	1%	13%	1%
Intesa (IT)	0%	8%	0%	17%	1%	0%	3%
Unicredit (IT)	7%	6%	14%	8%	4%	15%	10%
ING (NL)	0%	2%	6%	0%	0%	0%	3%

Forrás: BankScope, publikus éves beszámolók.

Megjegyzés: A táblázatban a vizsgált mintából csak azokat az anyabankokat tüntettük fel, amelyek 5%-nál nagyobb piacrészel bírnak legalább egy KKE-országban. A kékekkel jelölt cellák az 5-10 százalék közötti piacrésztű leánybankokat, míg a bordó cellák a 10 százalék feletti részesedését leánybankokat jelölik.

vannak jelen (4. ábra). Ez a régióbeli országok pénzügyi stabilitása szempontjából pozitív tényezőként értékelhető, mivel a diverzifikáció által „porlasztja” a határon áterjedő, pénzügyi stabilitásra veszélyt jelentő válságok kockázatát. Vagyis sokkal kisebb a függés más országok pénzügyi piacától, mintha egy ország befektetőinek túlsúlya lenne jellemző. Itt meg kell említeni, hogy a diverzifikáció jelentőségét több tényező is korlátozhatja. Egyrészt az EU-országok nagy bankjai egymással szemben jelentős kockázatot vállalnak, ami köztük is elindíthat egy fertőzési utat. Másrészt kiala-

kulhatnak olyan globális problémák, mint például az elmúlt időszak másodrendű jelzálogpiaci válsága, ami egyszerre több országban is likviditási és/vagy szolvenciaproblémát generálhat.

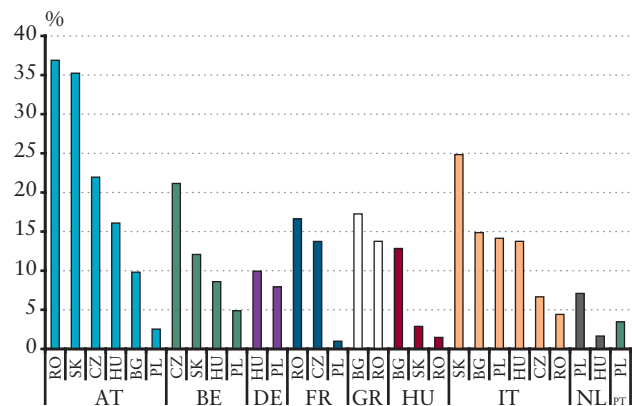
A LEÁNYVÁLLALAT-ANYABANK FERTŐZÉSI CSATORNA VIZSGÁLATA

Két tényezőtől függ, hogy egy leánybanki probléma mennyiben tud zavart okozni az anyabank bankpiacán: a) milyen jelentős a leányvállalat a bankcsoporton belül, valamint b) az anyavállalat milyen jelentőségű székhelye bankpiacán (a home ország piacán). Ha egy leányvállalat viszonylag kis súlyt képvisel a bankcsoport egészének mérlegfőösszegében, akkor kisebb a valószínűsége a leánybank-anyabank fertőzési csatornának. Az anyavállalat piaci részesedése pedig arra ad becslést, hogy problémája esetén mennyiben okozhat zavart a home ország pénzügyi piacán, illetve az általa kiszolgált reál-gazdasági szereplőknél.

A régióbeli leányvállalatok bankcsoporton belüli súlya jellemzően nagyon alacsony, így egyedi szintű problémát feltételezve kevés leányvállalat problémájának átfertőződése okozhat jelentősebb zavart az anyabankok működésében. A vizsgált mintában mindössze három olyan régióbeli leányvállalat van jelen, amelynek saját csoportjában a konszolidált mérlegfőösszeghez való hozzájárulása nagyobb, mint 10 százalék. Ha az 5 százaléknál húzzuk meg ezt a határt, akkor kilenc ilyen bankot találunk, ami az 56 darabos minta 16 százalékát

4. ábra

Az EU-székhellyel rendelkező hitelintézetek tulajdonában lévő kelet-közép-európai leányvállalatok piaci részesedése (2007)

Forrás: BankScope, publikus éves beszámolók.

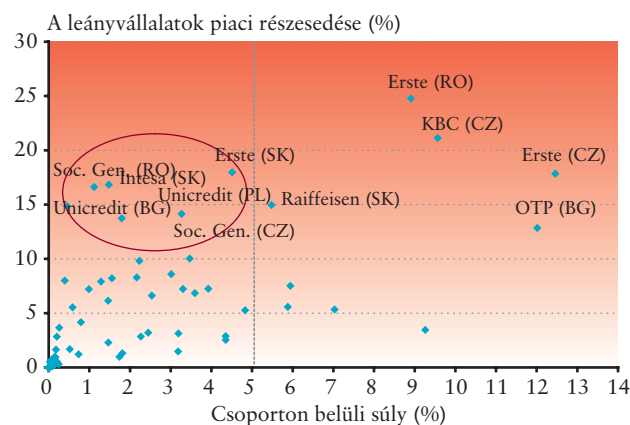
jelenti. Így viszonylag kevés esetben fordulhat elő, hogy egy leánybank egyedi problémája jelentősen veszélyeztetné az anyabank működését. Ez részben azzal függ össze, hogy a jelen lévő anyabankok jellemzően sokkal nagyobb home bankpiacokon működnek. A régióban legnagyobb lengyel bankpiac összesített eszközértéke 240 milliárd EUR volt 2007 végén, miközben például a német vagy a francia piac mérete 7000 milliárd EUR felett volt.

A leánybankok kis méretéből nem következik egyértelmű anyabanki segítségvállalási hajlandóság, ami jelentős piaci súlyú leány esetén kockáztnövelő tényező az adott ország pénzügyi stabilitása szempontjából. A régióban jelen levő leányvállalatokat vizsgálva, számos olyan példát találunk, ahol a leánybank piaci részesedése jelentős – akár a 10%-ot is meghaladja –, de a bankcsoport egészén belüli súlya még az öt százalékot sem éri el (piros vonallal körbehatárolt pontok az 5. ábrán). Ezek az anyabankok, ha nem teljesen kifizített a likviditási és tőkehelyzetük, akkor nagy valószínűséggel szükség esetén leánybankjuk mögé állnak. Ez méretükhöz képest viszonylag kismértékű forrásallokációt jelenthet, így nem valószínű, hogy forrás- vagy tőkekorlátokba ütköznek. Szélsőséges körülmények között azonban előfordulhat, hogy megvonják leányaiktól a szükséges forrásokat, mivel úgy gondolják, hogy a leánybankok „elengedése” viszonylag kis hatást gyakorolhat a bankcsoport egészének működésére.

Azonban a régió egészét vizsgálva az egyes anyabankok már rendelkeznek összességében akkor kiterjedtséggel, ami régió egészét érintő probléma esetén veszélyt jelenthet a működésükre. A régió bankpiacait, illetve az anyabankok régióbeli kiterjedtségét

5. ábra

Az egyes leánybankok piaci részesedése, valamint a bankcsoporton belüli súlya

Forrás: BankScope, publikus éves beszámolók.

Megjegyzés: Az y tengelyen ábrázolt piaci részesedés a leánybank mérlegfőösszeg alapján számított piacrészt mutatja, míg az x tengely a leányvállalat mérlegfőösszegének a bankcsoport konszolidált mérlegfőösszegéhez viszonyított arányt jelzi.

szükséges egységében is megvizsgálni, mivel a régió országai közötti viszonylag szoros kapcsolat miatt nagyobb valószínűséggel fordulhat elő regionális szintű probléma (például globális likviditás szűkülése, régiósintű tőke kivonás/árfolyamgyengülés). Ha az anyabankok a régió több országában is rendelkeznek érdekeltséggel, azok összességében már képviselhetnek akkora kiterjedtséget, hogy közös probléma esetén veszélyeztetésük az anyabank működését. Ha az összesített régióbeli jelenlétet nézzük, akkor öt bankcsoportnak van olyan jelentős je-

2. táblázat

Egyes bankcsoportok KKE-régiós jelenléte az egyes tagok konszolidált mérlegfőösszeghez mért hozzájárulása alapján

	Cseho.	Magyaro.	Lengyelo.	Szlovákia	Románia	Bulgária	KKE-régió
Erste Bank	12%	4%	0%	5%	9%	0%	30%
Raiffeisen	3%	6%	4%	5%	4%	2%	25%
Volksbank	2%	2%	0%	1%	5%	0%	10%
KBC	10%	3%	2%	1%	0%	0%	16%
Alpha Bank	0%	0%	0%	0%	7%	0%	7%
EFG Eurobank	0%	0%	0%	0%	6%	3%	9%
National Bank of Greece	0%	0%	0%	0%	2%	3%	6%
OTP	0%	60%	0%	4%	3%	12%	80%
Unicredit	1%	1%	3%	0%	0%	0%	6%
Millenium BCP	0%	0%	9%	0%	0%	0%	9%

Megjegyzés: A táblázat nem tartalmazza a külföldi fiókok adatait. A táblázatban csak azokat a bankcsoportokat tüntettük fel, melyek esetében a régióbeli leányvállalatok összesített mérlegfőösszegének konszolidált mérlegfőösszeghez viszonyított aránya nagyobb, mint 5 százalék. A kézzel jelölt cellák az 5-10 százalék közötti részesedésű leánybankokat, míg a bordó cellák a 10 százalék feletti részesedésű leánybankokat jelölik.

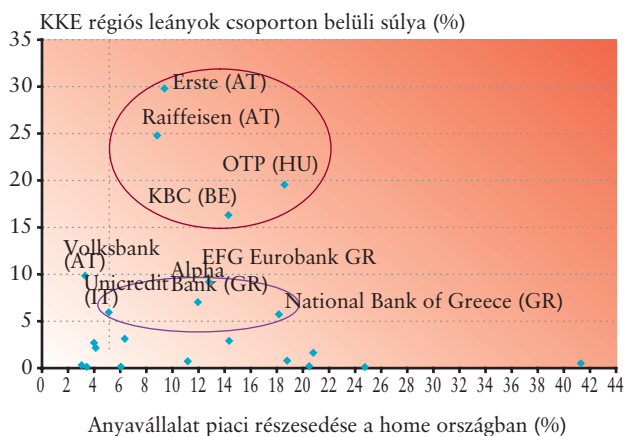
Forrás: BankScope, publikus éves beszámolók.

lenléte, hogy a KKE-régióban tevékenységet folytató tagok összesített mérlegfőösszege a konszolidált mérlegfőösszeg legalább 10%-át teszi ki (Ertse, Raiffeisen, Volksbank, OTP, KBC). Ezen bankcsoportok között az OTP bankcsoport helyzete különleges, mivel maga az anyabank is a régióban folytat tevékenységet. Ha a limitértéket 5 százalékban határozzuk meg, további öt bank kerül a listába (2. táblázat). Tehát a régió egészét vizsgálva az egyes anyabankok már rendelkeznek összességében olyan kitétséggel, ami regionális szintű probléma esetén jelentős veszélyt jelenthet működésükre.

Mivel a régióban jelentős kitétséggel bíró anyabankok saját piacukon is meghatározóak, a bankcsoportokon keresztüli fertőzés kétirányú lehet. A 6. ábra alapján látható, hogy abból az öt anyabankból, amelynél a régióbeli aktivitás nagyon magas (a leánybankok hozzájárulása a konszolidált mérlegfőösszeghez 10 százalék felett van), négy esetben az anyavállalat piaci részesedése 5 százalék feletti a home országban (piros vonallal határolt bankok). Azok az anyabankok, ahol a leánybankok hozzájárulása a konszolidált mérlegfőösszeghez 5-10 százalék, kivétel nélkül 5 százalék feletti piacrésszel bírnak a home piacokon. Így elmondható, hogy regionális szintű probléma esetén nagy eséllyel megfertőződő anyavállalatok problémái a home országok piacaira is áterjedhetnek.

6. ábra

Az anyabankok jelentősége a home piacokon, illetve KKE-régióbeli jelenlétük

Forrás: BankScope, egyedi bankok, illetve bankcsoportok publikus éves beszámolóit.

KÖVETKEZTETÉSEK

A kelet-közép-európai régió országait a magas külföldi tulajdonosi jelenlét miatt nagyon magas fokú pénzügyi integráció jellemzi. Ezáltal mindkét irányban magas a fertőzés kockázata: az anyabankok országában kialakuló probléma könnyen áterjedhet a leányvállalatok országaira, valamint a KKE-régióban kialakuló probléma áterjedhet az anyavállalatok bankpiacaira. A fertőzés valószínűsége és súlyossága nagyban

függ attól, hogy egyedi, országspecifikus, regionális szintű vagy globális problémáról van-e szó.

Az anyabank-leánybanki fertőzési lehetőség minden KKE-régiós országban nagyon magas. Akár egyedi probléma is súlyos zavarokat okozhat a leánybankok országában, mivel több olyan bankcsoport van (pl. Erste, Unicredit), amelyek leányvállalatai 10 százalék feletti piaci részesedéssel rendelkeznek. Ha az anyavállalatok országában általános probléma merül fel, akkor még súlyosabb hatások lehetnek. A leánybank-anyabank irányú fertőzési útvonalat vizsgálva megállapítható, hogy bár egyedi leánybanki probléma viszonylag kevés esetben tud turbulenciát okozni az anyavállalatok home piacán, regionális szintű probléma kialakulásakor már számos home ország érintett lehet (pl. Ausztria).

Figyelembe véve a fertőzési kockázatok jelentőségét, fontos, hogy a bankcsoporton belüli tőke- és likviditásallokáció megfelelő legyen, vagyis minden tagnál biztosítva legyen a folyamatos és biztonságos működés. Különös kihívást jelent ez a jelenlegi sérülékeny környezetben, amikor az egyes hatóságok elsősorban saját országuk pénzügyi stabilitása érdekében igyekeznek intézkedéseket hozni, egyes esetekben akár korlátozva a határon átnyúló forrásátcsoportosítást.

Az egyre jelentősebb pénzügyi integráció kezelése kihívást jelent minden pénzügyi hatóság számára.

- **Felügyelet.** Mivel a leánybankok és anyabankok felügyeletéért más-más felügyelet felelős, a bankcsoport egésze helyzetének és kockázati kitétségének megítélése egyre nehezebb feladat a konszolidálásért felelős felügyelet számára. Másfelől, mivel egy leánybank kockázati kitétsége egyre kevésbé ítélhető meg egyedi szinten, a leánybankok felügyeletét végző hatóságok számára is fontos, hogy hozzáférhessenek bizonyos bankcsoport szintű információkhoz. A transzparencia növelése és a felügyelet közötti kétirányú információáramlás biztosítása így kiemelt cél. Hosszabb távon megoldás lehet egy EU-szintű vagy vezető felügyeleti hatóság létrehozása, amely ezeket a jelentős, határon átnyúló tevékenységet végző bankcsoportokat felügyelné. A megoldások kidolgozásánál azonban fontos, hogy a felügyeleti tevékenység centralizálása ne veszélyeztesse azt, hogy azokban az országokban, ahol a bankcsoport jelentős tevékenységet végez, a pénzügyi hatóságok megfelelő információkkal rendelkezzenek, és probléma esetén időben értesítést kapjanak.

- **Jegybankok.** A jegybankok esetén is fontos, hogy likviditásnyújtási feltételeiket (például az elfogadható fedezetek köre) harmonizálják, így a bankcsoport egyes tagjai azonos feltételek mellett juthassanak jegybanki likviditáshoz a különböző országokban. A KKE-régió viszonylatában tovább

bonyolítja a helyzetet, hogy bár a vizsgált országok nem tagjai az eurozónának, hitelintézeteiknél a devizakihelyezések finanszírozásához kapcsolódóan jelentős eurolikviditási igény merül fel, amelynek kielégítésében elsősorban az anyabankokra számítanak.

- **Pénzügyminisztériumok.** A jelentős, határon átnyúló tevékenységet végző bankcsoportoknál a kormányzati beavatkozás költségmegosztásának kérdése – EU-szintű, nemzetek feletti források hiánya miatt – jelentős kihívást jelent, mivel a bankcsoport egészének „megmentése” egy ország számára túl nagy teher lenne. A jelenlegi turbulencia felhívta a figyelmet arra, hogy az állami beavatkozások torzíthatják az egységes versenyfeltételeket (level playing field), amelynek megakadályozása érdekében EU-szintű koordi-

nált beavatkozásokra, és nem egyedi, egymástól elszigetelt országszintű megoldásokra van szükség.

FELHASZNÁLT IRODALOM

EUROPEAN CENTRAL BANK (2008): EU Banking structures.

ROBERT A. EISENBEIS–GEORGE G. KAUFMAN (2007): Cross-border Banking and financial stability in the EU.

THOMAS CASPAR ALTMAN (2006): Cross-border Banking in Central and Eastern Europe.

STEFAN INGVES (2006): Cross-border banking regulation – a way forward: The European case (speech).